Utbildningsutskottets betänkande 1986/87:1

om ett samlat program för skolledarutbildning (prop. 1985/86:173)

UbU 1986/87:1

Propositionen

I proposition 1985/86:173 har regeringen (utbildningsdepartementet) efter föredragning av statsrådet Göransson föreslagit riksdagen att

1. godkänna de principer för skolledarutbildningens uppläggning och anordnande som har förordats i propositionen,
2. godkänna att utbildningen får starta fr.o.m. budgetåret 1987/88,
3. godkänna att det statliga bidraget till kommunerna för arbetsavlastande åtgärder i samband med skolledarutbildningen upphör i och med budgetåret 1986/87,
4. godkänna vad som i propositionen har förordats om utökningen av bidragen till kommunerna för lokal skolutveckling,
5. godkänna vad som i propositionen har förordats om att länsskolnämnderna tillförs särskilda medel för sin medverkan i utbildningen,
6. godkänna vad som i propositionen har förordats om att skolöverstyrelsen tillförs medel för den centrala utbildningsledningen samt särskilda verksamhetsmedel.

Motionerna

1985/86:617 av Björn Samuelson m.fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om fördjupningsutbildningens förläggande till högskolan,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ytterligare områden inom fördjupningsutbildningen.

1985/86:618 av Rune Rydén m.fl. (m, fp, c, vpk) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om ökade kunskaper hos skolledare beträffande vissa grundläggande lagar som rör samspelet mellan samhället och medborgarna, inkl. eleverna.

1985/86:619 av Larz Johansson m.fl. (c, m, fp, vpk) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om kvalitetskrav på skolledarutbildningen,
2. att riksdagen beslutar om en fortsatt utlokalisering av den centrala ledningen för skolledarutbildningen till Linköping.

1 *Riksdagen 1986/87. 14 saml. Nr 1*

1985/86:620 av Karl-Erik Svartberg (s) vari yrkas att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om uttagning av skolledare till det nya skolledarutbildningsprogrammet.

1985/86:621 av Per Unckel m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om inriktningen och omfattningen av skolledarutbildningen samt om dess innehåll,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om länsskolnämndernas ansvar för fördjupningsutbildningen,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att en skälig del av resurserna till skolledarutbildningen bör användas för täckande av vikariekostnader.

1985/86:622 av Charlotte Branting m.fl. (fp) vari yrkas att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts angående en jämnare könsrekrytering till skolledarutbildningen.

1985/86:623 av Alf Wennerfors (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om huvudansvaret för skolledarutbildningen.

Utskottet

I föreliggande proposition föreslås ett samlat program för skolledarutbildning samt framläggs förslag om statliga insatser i detta utbildningsprogram. Till grund för regeringens förslag ligger ett av skolöverstyrelsen (SÖ) till regeringen jämte eget yttrande överlämnat förslag till samlat program för utbildning av skolledare vilket utarbetats av en av SÖ tillsatt arbetsgrupp, i vilken ingått företrädare för Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet.

Skolledarutbildningens uppläggning och innehåll m.m.

Beträffande den framtida *skolledarutbildningens uppläggning*, allmänna inriktning, mål och innehåll föreslås i propositionen sammanfattningsvis följande.

Den samlade skolledarutbildningen bör omfatta fyra steg: 1. rekryteringsutbildning, 2. introduktionsutbildning, 3. fördjupningsutbildning och 4. kontinuerlig fortbildning. De olika delarna i utbildningen bör ha gemensamma mål, vilka anges på följande sätt: 1. Skolledarna måste få goda kunskaper om de samhälleliga målen för skolväsendet, som de kommer till uttryck i de måldokument som riksdag och regering fastställt. 2. Skolledarna skall ges förutsättningar för ett ledarskap som stimulerar en utveckling av verksamheten i skolorna i riktning mot en allt bättre uppfyllelse av målen. 3. Skolledarna skall få god kunskap om de regler och system, såväl statliga som kommunala, som styr verksamheten. Föredragande statsrådet

erinrar om att skolledarutbildningens indelning i fyra steg med en gemensam målsättning redan har beslutats av riksdagen (prop. 1984/85:100 bil. 10, UbU 1984/85:15, rskr. 1984/85:198).

Beträffande de skilda delarnas inriktning och det närmare innehållet i dessa anges i huvudsak följande. *Rekryteringsutbildningen* bör ha som mål att rekrytera människor med en personlig lämplighet för skolledaryrket. Särskilt bör syftet vara att åstadkomma en könsmässigt jämnare rekrytering och att främja en rekrytering av lärare med olika utbildningsbakgrund. Rekryteringsutbildningen bör ge en klar bild av skolledaryrkets innehåll och de förväntningar som ställs på skolledaren.

Introduktionsutbildningen bör genomgås under de närmaste åren efter tillträdet av tjänsten. Utbildningens innehåll bör ha en tyngdpunkt på de praktiska och administrativa färdigheter som en skolledare behöver för att kunna fungera som ledare av verksamheten i skolan. Det gäller t.ex. kunskaper om författningar inom skolväsendet och arbetsrättsliga reglers tillämpning. Jämfört med SÖ:s förslag menar dock föredragande statsrådet att det är angeläget att markera att det pedagogiska ledarskapet bör tas upp redan i introduktionsutbildningen.

Fördjupningsutbildningen skall mer metodiskt och fördjupat än tidigare utbildningsdelar innefatta moment som speglar målen för skolledarutbildningen. Utbildningen bör därför omfatta följande områden:

- skolväsendets mål och vad som ligger bakom dessa,
- skolväsendet i ett samhällsperspektiv, olika skolformers framväxt och villkor,
- styrinstrumenten för skolväsendet, såsom läroplaner och regelsystem,
- barns och ungdomars utveckling, vuxenpedagogik,
- inlärnings- och undervisningsprocessen, lokal skolutveckling och utvärdering,
- ledarskap i skolan och andra organisationer,
- skolledaren som arbetsgivarföreträdare,
- skolan som en del av samhällets samlade verksamhet för barn och ungdom.

Fördjupningsutbildningen bör enligt propositionen omfatta ca 60 utbildningsdagar under en två–treårsperiod och ingå i skolledarens tjänst.

I propositionen framhålls att ansvaret för en sådan fortlöpande kompetensutveckling som bör kunna komma till stånd i det dagliga arbetet faller på den enskilde skolledaren. Likväl måste enligt föredragande statsrådets mening skolledarna också ges en *kontinuerlig fortbildning* i mer organiserade former. Statsrådet understryker i detta sammanhang betydelsen av information från SÖ om bakgrunden till och innehållet i propositioner och riksdagsbeslut av relevans för skolväsendet. Det är också önskvärt att t.ex. de rapporter om resultaten av forskning och utvecklingsarbete, som SÖ ger ut, utformas med skolledare som en viktig målgrupp. Det påpekas också att det kan finnas behov av möjlighet för skolledare att teoretiskt och praktiskt studera skolledningsfrågor på en djupare nivå. Här bör högskolan kunna spela en viktig roll genom att erbjuda kurser.

Regeringen föreslår att riksdagen skall godkänna de principer för skolledarutbildningens uppläggning som har förordats i propositionen.

I motion 1985/86:621 (m) yrkande 1 behandlas inriktningen och omfattningen av skolledarutbildningen samt utbildningens innehåll. Enligt motionärernas uppfattning bör tyngdpunkten i skolledarutbildningen ligga på de moment som syftar till att utveckla ledarskap. Härutöver behövs utbildning i administrativa och ekonomiska rutiner, utbildning om de krav arbetsgivarrollen uppställer och om rättsfrågor. Med hänvisning till att skolledningen inom ett rektorsområde normalt består av flera personer och att dessa bör komplettera varandra anser motionärerna att skolledarutbildningen måste göras flexibel i så måtto att skolledarna ges möjlighet att specialisera sig på t.ex. administration, pedagogisk ledning och erfarenhet av försök. Motionärerna förordar vidare att en betydande del av skolledarutbildningen ägnas frågor om utvärdering av skolarbetet. I motionen görs ingen erinran mot de fyra stegen i skolledarutbildningen, men det framhålls att den tyngsta delen av utbildningen bör läggas på rekryteringsdelen och framför allt på introduktionsutbildningen, eftersom utbildningsbehovet enligt motionärernas bedömning är störst i början av skolledartjänstgöringen.

Som ytterligare utbildningsområden inom fördjupningsutbildningen föreslås i motion 1985/86:617 (vpk) yrkande 2 t.ex. modeller för utbildningsplanering, resursfördelning och resursutnyttjande samt "förändrings-och utvecklingsstrategier – möjligheter och hinder därför". Härigenom skulle starkare betonas skolledarens uppgifter att vidarebefordra och tillämpa de övergripande utbildningspolitiska mål som beslutas av riksdagen. I motion 1985/86:618 (m, fp, c, vpk) begärs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om ökade kunskaper hos skolledare beträffande vissa grundläggande lagar som rör samspelet mellan samhället och medborgarna, inkl. eleverna. Vetskap om t.ex. regeringsformens föreskrifter om grundläggande fri- och rättigheter, tryckfrihetsförordningens bestämmelser om meddelarfrihet, rätt till anonymitet och rätten att ta del av allmänna handlingar samt kunskaper om förvaltningslagen och sekretesslagen är, menar motionärerna, väsentliga för att en skolledare skall känna erforderlig trygghet i sitt handlande under det dagliga arbetet.

Utskottet behandlar i detta sammanhang även yrkande 1 i motion 1985/86:619 (c, m, fp, vpk) vari begärs ett riksdagens tillkännagivande av vad i motionen anförts om kvalitetskrav på skolledarutbildningen. Yrkandet tar sikte på de kompetenskrav som bör ställas på de skolledarutbildare som kommer att utses. Motionärerna framhåller att det är viktigt att ta till vara den speciella kompetens som de nuvarande utbildarna inom skolledarutbildningen kommit att utveckla under de tio år som utbildningen pågått. Man hänvisar till de förslag avseende kvalitetskrav på utbildarna som framförts i SÖ:s förslag till framtida skolledarutbildning.

Mot bakgrund av vad i propositionen och förevarande motioner har anförts om skolledarutbildningens uppläggning och innehåll vill utskottet anföra följande.

Som framgår av det föregående har riksdagen tidigare anslutit sig till den av regeringen förordade uppläggningen av skolledarutbildningen omfattande fyra delinsatser, vilka skall präglas av en gemensam målsättning. Utskottet tillstyrker även i förevarande sammanhang den i propositionen angivna uppläggningen.

I vad gäller frågan om hur mycket tid som skall ägnas åt de olika delarna av utbildningen har i propositionen angivits ett riktvärde enbart för fördjupningsutbildningen (ca 60 dagar). Utskottet finner det naturligt att utbildningsbehovet är störst för en skolledare i början av skolledartjänstgöringen och delar sålunda i detta hänseende uppfattningen som framförts i motion 1985/86:621. Utskottet anser det emellertid mindre lämpligt att riksdagen anger var i den samlade utbildningen tidsmässigt den tyngsta delen skall läggas. Kommunerna och den statliga skoladministrationen bör gemensamt avgöra hur mycket tid som bör kunna komma i fråga för rekryteringsutbildningen och introduktionsutbildningen. Härvid bör självfallet vägas in vilka kommunala och statliga resurser som finns tillgängliga. Utskottet utgår från att fördjupningsutbildningen skall kunna genomgås utan att alltför lång tid har gått sedan skolledaren tillträtt sin tjänst. De synpunkter som i nu berört hänseende framförts av motionärerna bör med det anförda i huvudsak vara tillgodosedda.

Utskottet har i det föregående kortfattat återgivit vad i propositionen anförs om den samlade skolledarutbildningens innehåll. Vad i förevarande motioner har framförts beträffande innehållet och inriktningen av utbildningen bör enligt utskottets mening rymmas inom de i propositionen angivna ramarna utan att riksdagen i detalj anger vilka olika moment som skall ingå. Syftet med utbildningen bör vara vägledande för de berörda myndigheternas överväganden om utbildningens innehåll. Utskottet anser i likhet med föredragande statsrådet att skolledarna i ökad utsträckning bör bli professionella i bemärkelsen att deras ledning av verksamheten grundas på kunskaper och insikter om såväl skolans mål och bakgrunden till dessa som hur undervisningsprocessen fungerar från framför allt elevernas synpunkt. Skolledaren skall ha kunskap om ledningsfunktionen som sådan och hur den ter sig från lärares, övriga anställdas, elevers och föräldrars synpunkt. Praktiska och administrativa färdigheter bör vara självklara för en skolledare, om han/hon skall kunna fungera som ledare av verksamheten i skolan. Häri ligger naturliga krav på kunskaper om författningar och arbetsrättsliga reglers tillämpning. Utskottet vill emellertid betona att skolledarens administrativa göromål inte får tendera att bli så omfattande att de hindrar andra viktiga uppgifter såsom t. ex. det pedagogiska ledarskapet.

När det slutligen gäller den av motionärerna förordade möjligheten till specialisering på viss inriktning finner utskottet det ändamålsenligt att det – som det framhålls i propositionen – ges utrymme för regional och lokal anpassning av utbildningen enligt önskemål från dels kommuner och länsskolnämnder, dels kursdeltagarna. Sådan anpassning av utbildningen bör kunna avse såväl former för och omfattning av utbildningen som innehållet i densamma.

Med hänvisning till det anförda anser utskottet att vad i motionerna har anförts om skolledarutbildningens innehåll och uppläggning inte bör föranleda någon särskild riksdagens åtgärd. Riksdagen bör sålunda avslå motionerna 1985/86:617 yrkande 2, 1985/86:618 och 1985/86:621 yrkande 1 samt bifalla propositionen i denna del.

Utskottet, som i det följande tar upp frågan om skolledarutbildningens organisation, vill mot bakgrund av motion 1985/86:619 anföra följande.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att kraven på kvalitet i skolledarutbildningen bl.a. innebär högt ställda krav på utbildningsledarna och de experter som kommer att anlitas för utbildningen. Utskottet utgår från att vad motionärerna har åberopat ur SÖ:s förslag i vad det avser utbildarnas kvalifikationer kommer att vara vägledande när det gäller rekryteringen av medverkande i skolledarutbildningen.

Utskottet vill i sammanhanget peka på vad föredragande statsrådet anför om att man bör skapa en utbildarorganisation som är flexibel och som inte bygger på en fast stab av utbildare. Utskottet delar statsrådets uppfattning och hänvisar härvid till vad i det föregående har anförts om skolledarutbildningens skiftande innehåll, vilket med all sannolikhet ställer krav på expertinsatser i större omfattning jämfört med den nuvarande verksamheten med skolledarutbildning. De av motionärerna uppställda kvalitetskraven på skolledarutbildningen bör kunna tillgodoses genom vad utskottet här ovan har anfört om utbildarnas kvalifikationer. Enligt utskottets uppfattning är det inte påkallat att riksdagen genom ett uttalande med anledning av motionen mera detaljerat går in på vilka krav som bör ställas på de berörda personerna. Utskottet anser sålunda att riksdagen med hänvisning till vad utskottet har anfört bör avslå motion 1985/86:619 yrkande 1.

I motion 1985/86:622 (fp) tas frågan upp om den ojämna fördelningen av män och kvinnor som rekryteras till skolledarbefattningar. Det är viktigt, menar motionärerna, att det även finns kvinnor inom skolledningen så att perspektivet och möjligheterna till inlevelse och förståelse inte begränsas till männens erfarenhetsområde. Det är vidare nödvändigt att skolan motverkar den "könsstatushierarki" som blivit en följd av att barnen praktiskt taget bara möter män som rektorer. Motionärerna saknar förslag om hur en jämnare könsrekrytering av skolledare skall kunna åstadkommas. Regeringen bör därför uppdra åt SÖ att i samband med planeringen av den nya skolledarutbildningen också utarbeta ett program för *en jämnare könsrekrytering till skolledarutbildningen.*

Utskottet vill med anledning av motionen erinra om att en särskild kommitté (U 1977:03) med uppgift att utreda möjligheterna att genom olika initiativ öka andelen kvinnor på skolledande befattningar år 1980 lade fram sitt betänkande (SOU 1980:19) Fler kvinnor som skolledare. Kommitténs förslag och remissinstansernas synpunkter på detsamma redovisades i 1982 års budgetproposition (prop. 1981/82:100 bil. 12 s. 229–232 samt bil. 12.6 och 12.7). I propositionen diskuterades bl.a. utredningens förslag om kvotering av skolledartjänster, obligatorisk utlysning av alla korttidsvikariat, ett tillvägagångssätt med vikarielistor samt en obligatorisk studiedag om skolledarskap. Inget av utredningens förslag föranledde något förslag av regeringen till riksdagen. I ett par motioner väcktes emellertid förslag om försöksverksamhet med vikarielista i enlighet med utredningens förslag, innebärande att meriterade lärare borde rangordnas, varefter ledigblivna vikariat skulle ges varannan gång till en kvinna och varannan gång till en man. Vidare begärde motionärerna en obligatorisk studiedag om skolledarskap samt att en jämställdhetsansvarig skulle utses vid varje länsskolnämnd. Vid sin behandling av propositionen och motionerna avstyrkte utbildningsutskottet de senare med hänvisning dels till problem av

formell art vid tillsättning av tjänst varannan gång med en kvinna och varannan gång med en man, dels till att motionärernas syften kunde nås genom gällande bestämmelser (UbU 1981/82:13). Regeringen har sedermera uppdragit åt SÖ att följa utvecklingen beträffande kvinnliga skolledare samt att i förekommande fall inkomma till regeringen med förslag.

Utskottet hänvisar till regeringens och riksdagens tidigare behandling av frågan om ökad andel kvinnliga skolledare och vill i förevarande sammanhang tillägga följande.

Utskottet tillmäter den föreslagna rekryteringsutbildningen stor betydelse i strävandena att åstadkomma en jämnare könsmässig rekrytering till skolledartjänsterna. Kommunerna bör enligt utskottet ha stora möjligheter att vid planeringen av rekryteringsutbildningen beakta behovet av och önskemålen om flera kvinnliga skolledare och aktivt uppmuntra och förmå kvinnor att genomgå utbildningen. Utskottet understryker vikten av att de lokala skolmyndigheterna bl.a. genom den nya rekryteringsutbildningen verkar för ökad jämställdhet i arbetslivet [jfr 6 § lagen (1979:1118) om jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet]. I vad gäller den statliga skoladministrationen erinrar utskottet om förordningen (1980:540) om jämställdhet mellan kvinnor och män i statlig anställning, m.m. vari föreskrivs att myndigheterna för varje budgetår skall upprätta en plan för sitt jämställdhetsarbete.

Utskottet har med det anförda velat understryka att det redan i dag åligger skolmyndigheterna på samtliga nivåer att aktivt verka för motionens syfte att åstadkomma en jämnare könsmässig rekrytering till skolledartjänsterna samt att den nya skolledarutbildningen är ett lämpligt instrument för detta.

Utskottet finner det sålunda inte påkallat att riksdagen gör ett uttalande om uppdrag till SÖ i enlighet med yrkandet i motionen, utan utgår från att regeringen uppmärksamt följer utvecklingen. Med hänvisning härtill avstyrks motion 1985/86:622. Utskottet vill i sammanhanget erinra om att SÖ i maj 1985 i en rapport redovisade resultaten av en enkätundersökning avseende kvinnliga skolledare i sex län. SÖ anför bl.a.: "Trots att den genomförda undersökningen är begränsad, torde den slutsatsen kunna dras att utvecklingen när det gäller tillsättningar på ordinarie tjänster och längre vikariat som skolledare tycks gå mot en könsmässig utjämning. Tendensen mot en större andel tillsättningar av kvinnor är inte stark men ganska tydlig. Senare undersökningar får visa om den tendensen står sig."

Skolledarutbildningens organisation

I propositionen föreslås att kommunerna får det direkta ansvaret för genomförandet av rekryteringsutbildningen och introduktionsutbildningen. För att utbildningen skall kunna fungera som en sammanhållen helhet är det nödvändigt att de olika delarna präglas av en gemensam grundsyn. Föredragande statsrådet finner det därför naturligt att SÖ och länsskolnämnderna ger vissa allmänna råd om hur utbildningen kan läggas upp och att kommunerna också erbjuds stöd i form av t.ex. utbildningsmaterial för att genomföra utbildningen.

För att den likvärdighet över landet och den kvalitet skall garanteras som föredragande statsrådet finner nödvändig för fördjupningsutbildningen av skolledare, är det enligt statsrådets mening naturligt att den statliga skoladministrationen får huvudansvaret för den delen av skolledarutbildningen. Av samma skäl behövs det en central ledningsfunktion, för vilken SÖ bör tillföras resurser för planering och ledning. Emellertid förordas i propositionen – i enlighet med SÖ:s förslag – att utbildningen skall genomföras på regional nivå. För detta bör en regionindelning komma i fråga. Med hänvisning till den pågående översynen av fortbildningens organisation är föredragande statsrådet inte nu beredd att fastslå en viss regionindelning för skolledarutbildningen. I sammanhanget anför statsrådet att det är viktigt att man inom ramen för fördjupningsutbildningen utnyttjar den kompetens som finns inom högskolan, när det gäller skolutveckling och skolledning, vilket flera remissinstanser har påpekat.

Beträffande den kontinuerliga fortbildningen bör ansvaret åvila både staten och kommunerna. För statens del bör länsskolnämnderna svara för huvuddelen av den direkta fortbildningen. Föredragande statsrådet ser det som en väsentlig och naturlig del av länsskolnämndernas arbetsuppgifter att svara för en sådan kontinuerlig fortbildning av skolledarna i resp. län. Han erinrar om att många länsskolnämnder redan i dag bedriver verksamhet i detta syfte.

Enligt motion 1985/86:623 (m) bör huvudansvaret för introduktionsutbildningen, fördjupningsutbildningen och den kontinuerliga fortbildningen ligga på länsskolnämnderna. Nämnderna står, menar motionären, tillräckligt oberoende gentemot de olika kommunerna och befinner sig samtidigt tillräckligt nära vardagsarbetet i skolan för att utbildningen skall få förankring i verkligheten. De har dessutom de resurser som krävs för att utbildningen skall motsvara kraven på allsidighet. I motion 1985/86:621 (m) yrkande 2 avvisas vad i propositionen föreslagits om en särskild regional organisation för att planera och genomföra fördjupningsutbildningen. För denna del av skolledarutbildningen bör ansvaret läggas på länsskolnämnderna. I den mån underlaget för fördjupningsutbildningen anses vara för litet inom ett län, kan länsskolnämnderna ta initiativ till samarbete utan hjälp av någon regional utbildningsledare. Med hänvisning till att fördjupningsutbildningen bör ligga på sådan nivå att den kan karakteriseras som högskoleutbildning föreslås i motion 1985/86:617 (vpk) yrkande 1 att den huvudsakliga delen av vad som kallas fördjupningsutbildning bör förläggas till högskolan.

Utskottet ansluter sig till föredragande statsrådets uppfattning att introduktionsutbildningen bör genomföras av kommunerna. Det bör emellertid, i enlighet med vad som anförs i propositionen, åläggas den statliga skoladministrationen att erbjuda kommunerna hjälp med såväl planering som genomförande av utbildningen. Utskottet finner i sammanhanget skäl att även betona att det likaså bör åligga den statliga skoladministrationen att bistå kommunerna när det gäller rekryteringsutbildningen.

Beträffande fördjupningsutbildningen anser utskottet i likhet med föredragande statsrådet att antalet deltagare per län i de flesta fall kommer att bli så litet att det inte skulle bli rationellt att bedriva utbildningen länsvis.

Utskottet biträder sålunda inte förslaget i motion 1985/86:621 att uttryckligen ge länsskolnämnderna ansvaret för fördjupningsutbildningen. En mer ändamålsenlig organisation bör övervägas. Sådana överväganden bör kunna göras i anslutning till den pågående översynen av fortbildningens organisation. Utskottet har inget att erinra mot att regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, beslutar om indelning i regioner. I vad gäller länsskolnämndernas roll i sammanhanget erinrar utskottet om förordningen (1981:137) med instruktion för den statliga skoladministrationen vari det föreskrivs att det åligger länsskolnämnderna särskilt att bl.a. ge stöd och råd i fråga om personalutbildning inom skolväsendet (28 §). Utskottet är inte berett att med anledning av motionerna 1985/86:621 yrkande 2 och 1985/86:623 förorda någon ändring i nämnda instruktion. Med hänvisning till det anförda bör riksdagen sålunda avslå de båda nämnda motionsyrkandena.

Beträffande fördjupningsutbildningens anknytning till högskolan vill utskottet anföra följande.

Utskottet har inget att erinra mot att fördjupningsutbildningen kommer att rymma kvalificerade teoretiska avsnitt och att dessa kan ha rent vetenskaplig karaktär. Det bör emellertid framhållas att även fördjupningsdelen av utbildningen skall ha en tydlig tillämpningskaraktär och vara klart förankrad i skolan som organisation. Det är angeläget att deltagarna i utbildningen upplever den som praktiskt användbar och relevant samt att utbildningen är flexibel och knyter an till aktuella erfarenheter av verksamheten i skolan. Detta utesluter emellertid inte att man inom ramen för fördjupningsutbildningen – som det framhålls i propositionen – utnyttjar den kompetens som finns inom högskolan när det gäller skolutveckling och skolledning. Härvid är det självfallet viktigt att forskare och lärare från högskolan medverkar.

Den av föredragande statsrådet förordade ordningen för fördjupningsutbildningen, vilken utskottet med det anförda tillstyrker, är enligt utskottets uppfattning inte förenlig med ett uttalande av riksdagen om fördjupningsutbildningens förläggande till högskolan i enlighet med yrkande 1 i motion 1985/86:617 och ett generellt genomförandeansvar för högskolan som förefaller bli konsekvensen därav. Yrkandet bör därför avslås av riksdagen.

Frågan om *lokalisering av den centrala ledningen för skolledarutbildningen* tas upp i motion 1985/86:619 (c, m, fp, vpk) yrkande 2. Motionärerna erinrar om att ett ledningskansli under hela tiden för den nuvarande verksamheten med skolledarutbildning varit förlagd till Linköping och föreslår att riksdagen beslutar att SÖ:s centrala ledning för skolledarutbildningen även i fortsättningen skall lokaliseras till Linköping.

Som framgår av motionen finns ledningsfunktionen avseende den nuvarande skolledarutbildningen lokaliserad till Linköping. Utskottet utgår från att den erfarenhet och kunskap inom berört utbildningsområde som hittills har byggts upp i Linköping tas till vara. SÖ kommer enligt förslag i propositionen att tillföras särskilda medel för den centrala ledningsfunktionen. Utskottet, som i det följande kommer att ta ställning till det förslaget, finner det naturligt att SÖ såsom centralt ansvarig för främst fördjup-

ningsutbildningen själv avgör var i riket den centrala ledningsfunktionen bör vara belägen. Med hänvisning härtill avstyrker utskottet motionsyrkandet.

Genomförande, statliga medel till verksamheten, m.m.

Regeringen föreslår att riksdagen skall godkänna att den nya skolledarutbildningen får starta fr.o.m. budgetåret 1987/88.

Utskottet har inget att erinra häremot.

Föredragande statsrådet erinrar om uppläggningen av den nuvarande skolledarutbildningen, vilken bl.a. innebär att i princip samtliga skolledare i en kommun samtidigt deltagit i utbildningen. När samtliga skolledare i en kommun sålunda har passerat utbildningen, har kommunen inte fått fler utbildningsplatser, även om nya skolledare anställts i kommunen. Bland de skolledare som härigenom inte genomgått utbildningen varierar tjänstgöringstidens längd från något år ända upp till tio år. Det bör enligt propositionen ankomma på SÖ att så långt som möjligt se till att de skolledare som inte genomgått den nuvarande skolledarutbildningen successivt slussas in i det nya skolledarutbildningsprogrammet. Därvid bör de prioriteras som har den kortaste tjänstgöringstiden som skolledare.

I motion 1985/86:620 (s) tas frågan upp om uttagningen av skolledare till det nya skolledarutbildningsprogrammet. Motionären menar – mot bakgrund av att det finns kommuner där endast hälften av skolledarna genomgått den nuvarande utbildningen – att den av föredragande statsrådet angivna prioriteringen riskerar lämna ett antal skolledare utan möjlighet till utbildning. Det är därför enligt motionärens mening önskvärt att SÖ kan visa generositet vid inslussningen av skolledare utan utbildning i det nya skolledarutbildningsprogrammet.

Motionärens förslag tar sikte på de skolledare som dels inte har gått igenom någon tidigare skolledarutbildning, dels har tjänstgjort förhållandevis länge som skolledare. Utskottet delar föredragande statsrådets uppfattning att av de skolledare som inte genomgått någon tidigare skolledarutbildning bör de prioriteras som har den kortaste tjänstgöringstiden, i de fall det inte är möjligt att på en relativt kort tid ta emot alla utan tidigare utbildning. Syftet med motionärens förslag bör i första hand kunna ernås genom att det inom de ekonomiska ramar som ställs till förfogande anordnas en avkortad fördjupningsutbildning för de skolledare som har en omfattande erfarenhet av skolledartjänstgöring. Denna möjlighet har föredragande statsrådet pekat på. Något särskilt uttalande av riksdagen i frågan finner inte utskottet motiverat, varför motionen avstyrks.

Enligt föredragande statsrådets mening bör det nuvarande statliga bidraget till kommunerna för arbetsavlastande åtgärder för skolledare upphöra. Regeringen begär att riksdagen godkänner att detta sker vid utgången av budgetåret 1986/87. I stället bör *bidragen till kommunerna för lokal skolutveckling utökas* och även avse bidrag till kommunerna för kostnader i samband med det samlade utbildningsprogrammet för skolledare.

Utskottet tillstyrker att det statliga bidraget för arbetsavlastande åtgärder för skolledare bör upphöra i enlighet med förslaget i propositionen.

Beträffande användningen av det utökade bidraget till kommunerna för lokal skolutveckling understryks i motion 1985/86:621 (m) yrkande 3 att en skälig del av de medel som kommunerna anslår till skolledarutbildning skall användas till att täcka vikariekostnader. Skolledarnas möjligheter att ta aktiv del i sin egen utbildning ökar, om de slipper att upprätthålla sin egen tjänstgöring parallellt med studierna, anför motionärerna.

Av propositionen framgår att ett tillskott om ca 10 milj. kr. avses blir fördelat till lokal skolutveckling. Det blir därmed, anför föredragande statsrådet, kommunernas sak att stå för deltagarnas kostnader i samband med skolledarutbildningen och i förekommande fall även vikariekostnader. Utskottet finner det rimligt att viss del av kommunernas medel för skolledarutbildningen bör användas för att täcka vikariekostnader. Kommunerna bör emellertid själva avgöra i vilken utsträckning det är lämpligt att vikarier sätts in. Något särskilt uttalande av riksdagen i frågan vill utskottet därför inte tillstyrka. Enligt utskottets uppfattning är syftet med motionärernas yrkande i huvudsak tillgodosett, varför det bör avslås av riksdagen. Riksdagen bör därjämte bifalla vad i propositionen har föreslagits om utökning av bidragen för lokal skolutveckling.

Regeringen föreslår slutligen att länsskolnämnderna tillförs särskilda medel för deras medverkan i utbildningen. Medlen bör beräknas under anslaget B 3. Länsskolnämndernas utvecklingsstöd. Vidare föreslås att SÖ tillförs medel för den centrala utbildningsledningen samt särskilda verksamhetsmedel. Föredragande statsrådet avser att återkomma till regeringen med ett detaljerat budgetförslag inför 1987 års budgetproposition.

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner vad i propositionen har förordats om särskilda medel till länsskolnämnderna och SÖ för ifrågavarande ändamål.

Hemställan

Åberopande vad utskottet har anfört i det föregående hemställer utskottet

1. beträffande *skolledarutbildningens uppläggning*

att riksdagen med avslag på motionerna 1985/86:617 yrkande 2, 1985/86:618 och 1985/86:621 yrkande 1 godkänner de principer som förordats i proposition 1985/86:173,

2. beträffande *kvalitetskrav på skolledarutbildningen*

att riksdagen avslår motion 1985/86:619 yrkande 1,

3. beträffande *ett program för jämnare könsrekrytering till skolledarutbildningen*

att riksdagen avslår motion 1985/86:622,

4. beträffande *skolledarutbildningens anordnande*

att riksdagen med avslag på motionerna 1985/86:617 yrkande 1, 1985/86:621 yrkande 2 och 1985/86:623 godkänner de principer som har förordats i proposition 1985/86:173,

5. beträffande *lokalisering av den centrala ledningen för skolledarutbildningen*
att riksdagen avslår motion 1985/86:619 yrkande 2,

6. beträffande *tidpunkt för igångsättande av den nya skolledarutbildningen*
att riksdagen med bifall till proposition 1985/86:173 godkänner att utbildningen får starta fr.o.m. budgetåret 1987/88,

7. beträffande *uttagning av skolledare till den nya skolledarutbildningen*
att riksdagen avslår motion 1985/86:620,

8. beträffande *det statliga bidraget till kommunerna för arbetsavlastande åtgärder i samband med skolledarutbildningen*
att riksdagen med bifall till proposition 1985/86:173 godkänner att bidraget upphör med utgången av budgetåret 1986/87,

9. beträffande *utökningen av bidragen till kommunerna för lokal skolutveckling*
att riksdagen med avslag på motion 1985/86:621 yrkande 3 godkänner vad som har förordats i proposition 1985/86:173,

10. beträffande *särskilda medel till länsskolnämnderna för deras medverkan i skolledarutbildningen*
att riksdagen godkänner vad som förordats i proposition 1985/86:173,

11. beträffande *medel till skolöverstyrelsen för den centrala utbildningsledningen samt särskilda verksamhetsmedel till skolöverstyrelsen*
att riksdagen godkänner vad som förordats i proposition 1985/86:173.

Stockholm den 4 november 1986

På utbildningsutskottets vägnar

Lars Gustafsson

Närvarande: Lars Gustafsson (s), Pär Granstedt (c), Helge Hagberg (s), Birgitta Rydle (m), Lars Svensson (s), Ylva Annerstedt (fp), Ingvar Johnsson (s), Göran Allmér (m), Barbro Nilsson (s), Margareta Hemmingsson (s), Lars Leijonborg (fp), Birger Hagård (m), Larz Johansson (c), Björn Samuelson (vpk) och Rinaldo Karlsson (s).

Reservationer

1. Ett program för jämnare könsrekrytering till skolledarutbildningen (mom. 3)

Ylva Annerstedt (fp) och Lars Leijonborg (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 7 som börjar "Utskottet finner" och slutar "står sig" bort ha följande lydelse:

Utskottet finner emellertid att utvecklingen mot en jämnare könsrekrytering går mycket långsamt. I samband med planeringen av den nya skolledarutbildningen bör regeringen därför uppdra åt SÖ att också utarbeta ett program för en jämnare könsrekrytering. Vad utskottet här anfört bör riksdagen med bifall till motion 1985/86:622 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *ett program för jämnare könsrekrytering till skolledarutbildningen*
att riksdagen med bifall till motion 1985/86:622 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört,

2. Skolledarutbildningens anordnande (mom. 4)

Birgitta Rydle, Göran Allmér och Birger Hagård (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 8 börjar "Beträffande fördjupningsutbildningen" och på s. 9 slutar "av riksdagen" bort ha följande lydelse:

När det gäller fördjupningsutbildningen delar utskottet den uppfattning som framförts i motion 1985/86:621 att en särskild regional organisation inte är nödvändig. Det bör ankomma på länsskolnämnderna att ansvara för genomförandet av skolledarutbildningens fördjupningsdel. I de fall underlaget för att genomföra fördjupningsutbildning bedöms vara för litet bör nämnderna själva kunna ta initiativ till samarbete över länsgränserna. Det ankommer på regeringen att besluta om sådan ändring av instruktionen för den statliga skoladministrationen som kan bli följden av den nu av utskottet förordade ordningen. Vad utskottet har förordat om att det bör åligga länsskolnämnderna att genomföra fördjupningsutbildningen bör riksdagen med bifall till motion 1985/86:621 yrkande 2, med anledning av motion 1985/86:623 och med avslag på propositionen i motsvarande del som sin mening ge regeringen till känna.

Beträffande fördjupningsutbildningens anknytning till högskolan vill utskottet anföra följande.

Utskottet anser i likhet med föredragande statsrådet att det är viktigt att man för fördjupningsdelen av skolledarutbildningen utnyttjar den kompetens som finns inom högskolan när det gäller skolutveckling och skolledning. Riksdagen beslutade under det förra riksmötet om uppdragsutbildning (prop. 1984/85:195, UbU 1985/86:4, rskr. 1985/86:16). Enligt utskottets uppfattning bör länsskolnämnderna normalt kunna anordna fördjupningsutbildningen eller delar av den i form av uppdragsutbildning vid universitet eller högskola. Härigenom bör syftet att tillgodogöra sig högskolans kompetens på en rad relevanta områden på ett tillfredsställande sätt kunna bli tillgodosett. Vad utskottet har anfört om fördjupningsutbildning som uppdragsutbildning bör riksdagen med anledning av motion 1985/86:617 yrkande 1 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *skolledarutbildningens anordnande*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:621 yrkande 2, med anledning av motionerna 1985/86:617 yrkande 1 och 1985/86:623 samt med avslag på proposition 1985/86:173 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört.

3. Skolledarutbildningens anordnande (mom. 4)

Björn Samuelson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 9 som börjar "Utskottet har" och slutar "av riksdagen" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med vad som anförs i motion 1985/86:617 att fördjupningsdelen av skolledarutbildningen bör vara så kvalificerad att den kan betraktas som högskoleutbildning och skall kunna bygga på vetenskaplig grund. För att denna ambitionsnivå skall kunna nås bör fördjupningsutbildningen förläggas till högskolan. Härigenom kommer på ett naturligt sätt högskolans kompetens att utnyttjas för den delen av skolledarutbildningen. Vad utskottet nu anfört om fördjupningsutbildningens förläggande till högskolan bör riksdagen med bifall till motion 1985/86:617 yrkande 1 och med avslag på propositionen i motsvarande del som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *skolledarutbildningens anordnande*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:617 yrkande 1 och med avslag på proposition 1985/86:173 och motionerna 1985/86:621 yrkande 2 och 1985/86:623 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört.

4. Lokalisering av den centrala ledningen för skolledarutbildningen (mom. 5)

Björn Samuelson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar "Som framgår" och på s. 10 slutar "utskottet motionsyrkandet" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser liksom motionärerna att någon förändring i den nuvarande lokaliseringen till Linköping av den centrala ledningen för skolledarutbildningen inte bör komma till stånd vid genomförandet av den nya skolledarutbildningen. En oförändrad placering av ledningsfunktionen möjliggör i högre grad ett tillvaratagande av den erfarenhet och vetenskapliga kompetens som byggts upp under den hittillsvarande verksamheten med skolledarutbildningen. Med hänvisning härtill och till vad i frågan har anförts av motionärerna föreslår utskottet att riksdagen med bifall till motion 1985/86:619 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om lokalisering av den centrala ledningen för skolledarutbildningen.

dels att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *lokalisering av den centrala ledningen för skolledarutbildningen*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:619 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1986